

Oponentský posudek
na disertační práci
Jany Wojtucké
Nesplněný sen.
Předpoklady, průběh a příčiny neúspěšného zřízení univerzity
ve Vratislavi roku 1505.
Příspěvek k dějinám vzdělanosti ve vedlejších zemích Koruny české
(Ústav českých dějin FF UK, Praha 2006, 328 s.)

Dějiny univerzit a vzdělanosti patří k bohatě se rozvíjejícím oblastem historického výzkumu; dějiny vedlejších zemí Koruny české jsou naproti tomu výzkumnou oblastí, již se soustředěné pozornosti dostalo nedávno. Jakoby kombinací těchto dvou faktorů je téma posuzované disertační práce: sleduje neúspěšný pokus o zřízení obecného učení ve druhém nejvýznamnějším městě českého státu, ležícím na území inkorporované země.

J. Wojtucká byla postavena před nelehký úkol: totiž velmi úzkou a vlastně nedostatečnou pramennou základnu, jež se k událostem souvisejícím s tímto pokusem zachovala či vůbec byla vytvořena. S tímto problémem se po mém soudu vyrovnala bystře a úspěšně. V dosavadní bohaté literatuře k tématu, tj. v literatuře německé a polské, protože – zaznamenejme tuto skutečnost jako první pozitivum práce - je disertace J. Wojtucké jeho prvním monografickým zpracováním v české literatuře vůbec (!), chybí pohled z hlediska českého státu (viz. s. 15). Autorka jej metodologicky interpretovala jako vztah centra a periferie jeho struktury. Přihlédla přitom i ke geografickému faktoru rozložení mocenských center v něm, stejně jako ke konstelacím obecně kulturní situace ve Slezsku, potažmo v celém státě. Svoji pozornost soustředila na tři centra, jež byla pro sledované dění rozhodující: na mocenskou, politickou a kulturní situaci v samotné Vratislavi, na královský dvůr v Budíně a na papežskou kúrii a její vztahy k Vratislavi (ale i k Budíně a tamějšímu královskému dvoru). Volí tedy přístup strukturální, nechce pouze vyprávět „příběh“ nezdařeného pokusu od jeho počátku k jeho konci. Tomuto záměru muselo být podřízeno i samotné rozvržení práce:

Šesti kapitolám disertace, pojednávajícím o jejím vlastním předmětu předcházejí kapitoly „úvodní“ – ty o pramenech, metodologii zpracování tématu a struktuře práce. Pak následuje

přehledová kapitola o středověkých univerzitách, následuje druhá o charakteru vzdělání a jeho vývoji ve Slezsku do počátku 16. století, nižším školstvím počínaje a univerzitním ideou konče, třetí pojednává o předpokladech zamýšlené fundace z roku 1505, čtvrtá je o iniciátorech této ideje, pátá o vlastních dějích snahy o založení univerzity v rozhodujícím trojúhelníku město – král – kurie, a poslední je opět - jako první – shrnující: Příčiny a důvody neúspěchu vratislavského univerzitního zřízení. Poté následují textové (edice pramenů) a obrazové přílohy. Seznamy zkratk, pramenů, literatury a obrazových příloh a map jsou pak „technickým“ závěrem práce.

Ve svém textu sleduje širší institucionální, kulturní i personální souvislosti snah o zřízení vratislavské univerzity a v nich a z nich se usiluje nalézt interpretace anebo alespoň indicie pro vysvětlení průběhu událostí a jejich výsledků. Mezi oběma póly historického dění, tj. individuální činností osob a sociální realitou, váží obezřetně, dokládá, že to či ono rozhodnutí má či může mít tu či onu sociální, kulturní, náboženskou, ekonomickou či jinou determinantu. Postupuje přitom uvážlivě, nepouští se do hypotetických závěrů, jež by byly pouze spekulativní, snaží se najít analogie, jež mají doložit oprávněnost autorčiných závěrů. Příčiny konečného neúspěchu zřízení univerzity nakonec nachází v nedostatečném hospodářském zajištění zamýšleného vysokého učení, jež mělo být fundací města, a nikoli panovníka. Městské založení nebylo tím největším handicapem, ale přece jenom přímá podpora panovníka byla pro kurii signálem pro řekněme větší pozornost; v tomto případě se ale veškerá aktivita krále Vladislava omezila na pouhé vydání potřebných listin – tedy formálně právní spoluúčast. Navíc měla být značná část důchodů zajišťujících chod obecného učení vzata z církevních a nikoli přímo městských majetků, což se dostávalo do protikladu se snahou papeže Julia II. o restituci a celkovou ochranu majetku katolické církve. Řečeno krátce, projekt nepřišel ve vhodnou chvíli, neměl dostatečnou podporu všech tří rozhodujících činitelů, stal se i předmětem osobních ambicí, a proto i bránění jim; a sama městská rada Vratislavi tu přecenila své síly i možnosti. Její závěry jsou také oproštěny od nacionálních motivů, jež jsou typické pro starší literaturu.

Nedostatek přímých pramenů nutí autorku k pozornosti k širším horizontům; to v sobě však skrývá jistě nebezpečí, pomineme-li prominutelnou „literární nezkušenost“. J. Wojtucká se dává občas svést k vyprávění „episodických“ detailů, jež s vlastním tématem práce nesouvisejí či souvisejí jenom volně a bylo by možné je pominout (viz např. detaily z života Julia II.). Tyto pasáže však v celku textu neruší natolik, aby hlavní proud vyprávění atomizovaly. Obdobný problém přináší zvolená strategie přístupu k tématu. Vede totiž – jak si

je autorka sama vědoma - takřka nutně k opakování některých faktů, jež jsou v jednotlivých kapitolách probírány „samostatně“, protože v odlišných souvislostech; jejich nové připomenutí pak má čtenáři usnadnit orientaci v dění.

Snad by bývalo stálo za to, věnovat více pozornosti konečné jazykové redakci: překlepy, popřípadě stylistické nedostatky či pochopitelné polonismy, dané tím, že autorka trvale žije právě ve Wroclawi, naopak v četbě ruší.

Heuristická a technická stránka práce je naopak vynikající. Autorka zvládla nejen samotnou pramennou základnu, s níž pracuje důsledně kriticky, ale také snad veškerou sekundární literaturu, jíž dovede také kriticky zhodnotit. Navíc svoji analýzu snah o založení univerzity ve Vratislavi doplnila autorka pečlivými edicemi základních dokumentů, takže práce může sloužit i jako pramenný zdroj informací pro další badatele, protože tyto prameny nejsou v takovémto úplném přehledu tak snadno k dispozici.

Předložená disertační práce je tak kritickou monografickou studií na relevantní a v dosavadní české historické literatuře navíc nezpracované téma, jednoznačně prokazuje autorčinu schopnost kritické a vůbec badatelské práce, a splňuje proto nároky kladené na disertační práci. Doporučuji ji proto k obhajobě.

prof. PhDr. Zdeněk Beneš, CSc.

V Praze dne 2. srpna 2006